

The Greek Review of Social Research

Vol 126 (2008)

126 B'

Ημερήσιος αθηναϊκός τύπος και εκπαίδευση: είδος και περιεχόμενο της καθημερινής αρθογραφίας

Αγλαΐα Ντόκα, Ανδρέας Μπρούζος

doi: [10.12681/grsr.9890](https://doi.org/10.12681/grsr.9890)

Copyright © 2016, Αγλαΐα Ντόκα, Ανδρέας Μπρούζος

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

To cite this article:

Ντόκα Α., & Μπρούζος Α. (2016). Ημερήσιος αθηναϊκός τύπος και εκπαίδευση: είδος και περιεχόμενο της καθημερινής αρθογραφίας. *The Greek Review of Social Research*, 126, 55–79. <https://doi.org/10.12681/grsr.9890>

Αγλαΐα Ντόκα*, Ανδρέας Μπρούζος**

ΗΜΕΡΗΣΙΟΣ ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΤΥΠΟΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ: ΕΙΔΟΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗΣ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑΣ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι η εκπαίδευση αποτελεί πρωταρχικό παράγοντα ανάπτυξης της ελληνικής κοινωνίας, που αρχίζει να διαθέτει ικανότητα προσαρμογής στη συνεχώς μεταβαλλόμενη πραγματικότητα. Στη σύγχρονη παγκόσμια «κοινωνία» των πληροφοριών μια τέτοια ευκίνησια προϋποθέτει διαρκή μελέτη και συστηματική αξιολόγηση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας, την αναγνώριση των αντικειμενικών δυσκολιών και των ανασταλτικών παραγόντων. Τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (ΜΜΕ) και ιδιαίτερα ο έντυπος Τύπος αποσκοπούν στη γνήσια και πιστή απόδοση της πραγματικότητας, ενώ διαδραματίζουν ένα ρόλο κλειδί στη διαμόρφωση της αντίληψης για τα εκπαιδευτικά δρώμενα. Βασικός στόχος της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει το περιεχόμενο και το είδος της αρθρογραφίας για τον εκπαιδευτικό στον ημερήσιο αθηναϊκό τύπο σε δύο διαφορετικές δεκαετίες (1986 και 1998). Η επιστημονική ανάλυση της αρθρογραφίας δίνει την ευκαιρία σε όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (εκπαιδευτικούς, κοινή γνώμη, ΜΜΕ, εξουσία, προϊστάμενες αρχές) για πληρέστερη επίγνωση αλλά και βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εκπαίδευση αποτελεί το θεμέλιο εκείνο που επηρεάζει και καθορίζει σε μεγάλο βαθμό την ποιότητα ολόκληρου του κοινωνικού οικοδομήματος. Η σχέση εκπαίδευσης και κοινωνίας χαρακτηρίζεται από μια ιδιόρρυθμη

* Εκπαιδευτικός, Διδάκτωρ Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

** Καθηγητής Παιδαγωγικού Τμήματος Δημοτικής Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων.

αλληλοεπίδραση: Η εκπαίδευση είναι εκείνη που διαμορφώνει και καθορίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό τις κοινωνικές εξελίξεις και προσδιορίζει όλες τις εκφάνσεις της κοινωνίας. Παράλληλα, τα κοινωνικά δεδομένα είναι εκείνα που οριοθετούν τις δυνατότητες ανέλιξης κάθε εκπαιδευτικού συστήματος.

Η εκπαίδευση χρησιμοποιείται πολύ συχνά ως μέσο για την επεξεργασία, την καλλιέργεια και τη διάχυση του ιδεολογικο-πολιτικού περιεχομένου κάθε πολιτικής παράταξης και, με την έννοια αυτήν, αποτελεί συχνά πεδίο σκληρών πολιτικών ανταγωνισμών και έντονης ιδεολογικής διαπάλης. Σε όλες τις κοινωνίες η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση αποτελεί κορυφαίο γεγονός και η παιδεία συνιστά κοινωνικό αγαθό υψίστης σημασίας, με αποτέλεσμα να έχει κυρίαρχη θέση όχι μόνο στη συνείδηση των πολιτών αλλά και υψηλή προτεραιότητα στα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων. Με την έννοια αυτήν, η εκπαιδευτική πολιτική καταλαμβάνει κυρίαρχη θέση στα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων και η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση προκαλεί έντονες συζητήσεις και αντιπαραθέσεις μέσα στη Βουλή. Όλα αυτά τα εκπαιδευτικά δρώμενα μιας ρευστής κοινωνίας δεν είναι δυνατόν να υποπέσουν στην αντίληψη και την άμεση εμπειρία του ανθρώπου. Έτσι, ανάμεσα στους δύο ετέρους, την πραγματικότητα και τον άνθρωπο, διαμεσολαβούν τα ΜΜΕ, αναλαμβάνοντας ρόλο καταλυτικό, να διοχετεύσουν την εκπαιδευτική πραγματικότητα στον πολίτη. Ο πολίτης αποκτά έμμεση εμπειρία, γίνεται κοινωνός μιας αναπαράστασης της πραγματικότητας, μιας πραγματικότητας από δεύτερο χέρι (βλ. περισσότερα στο Πυργιωτάκης και Παπαδάκης, 2002, σ. 73-99).

Στοιχεία, όλο και περισσότερα, πείθουν ότι οι διευθυντές, οι δάσκαλοι και όσοι χαράσσουν την πολιτική έχουν αρχίσει να αναγνωρίζουν το ρόλο που διαδραματίζουν τα ΜΜΕ στη διαμόρφωση του τρόπου με τον οποίο σκέπτονται τόσο οι εκπαιδευτικοί όσο και οι νέοι και οι γονείς για τον εαυτό τους και τον κόσμο (Considine, 1995).

Ο Τύπος ειδικότερα, ως στοιχείο που συγκροτεί και ταυτόχρονα αναπαριστά την καθημερινότητα μιας κοινωνίας, είναι προφανές ότι μπορεί και έχει σημαντική συμβολή και στην εκ των υστέρων ανάπλαση της εκπαιδευτικής πραγματικότητας. Μ' αυτή την έννοια, η προσφυγή στη μελέτη του Τύπου είναι σημαντικό στοιχείο για κάθε ερευνητή. Και μόνο αυτό είναι αρκετό για να καταδείξει τη σημασία μιας τέτοιας μελέτης (Πυργιωτάκης και Παπαδάκης, 2002, σ. 74).

Πολλοί ερευνητές στις Ηνωμένες Πολιτείες είναι πεπεισμένοι ότι ο Τύπος επηρεάζει καταλυτικά τις απόψεις του κοινού για την εκπαίδευση και τον εκπαιδευτικό. Ο Cunningham (1992, σ. 37), ανιχνεύοντας τα χαρα-

κτηριστικά, τις αλλαγές της επαγγελματικής «εικόνας» των εκπαιδευτικών μέσα στον Τύπο από το 1950, υποστηρίζει ότι στη συμπεριφορά του κόσμου η επίδραση του Τύπου είναι τόσο μεγάλη που δύσκολα μπορεί να αμφισβητηθεί. Ο Baker (1984, σ. 240), εξετάζοντας από μια εσωτερική οπτική γωνία τη φύση και τη δομή του τρόπου με τον οποίο μεταχειρίζεται ο Τύπος το θέμα της εκπαίδευσης, επισημαίνει ότι είναι πιθανό η επίδραση του Τύπου προς τον Υπουργό να είναι το ίδιο σημαντική με την επίδραση που ασκείται στο κοινό. Ο Wallace (Warburton and Saunders, 1996), εξετάζοντας τη σχέση ανάμεσα στα ΜΜΕ και την εκπαιδευτική πολιτική, σημειώνει ότι ο Τύπος είναι ένα σημαντικό μέσο με το οποίο πληροφορίες σχετικές με την εκπαιδευτική πολιτική μεταδίδονται ανάμεσα στα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη.

Στην Αμερική, συγκεκριμένα, ο Doyle (1998, σ. 46) αναφέρει ότι παλιότερα δύο θέματα έτειναν να δεσπόζουν στην κατεύθυνση της εκπαίδευσης. Το πρώτο ήταν η εκπαίδευση ως τελετή και τιμή. Αυτά ήταν τα «καλά» ειδησεογραφικά άρθρα που γέμιζαν το κενό, καθώς επέτρεπαν σ' αυτούς που είχαν καλή επίδοση να τιμηθούν και να δουν το όνομά τους γραμμένο σε κάποιο έντυπο. Τα άρθρα αυτά σχεδόν ποτέ δεν συνοδεύονταν από περαιτέρω ανάλυση, αλλά προβάλλονταν με απλή περιγραφή. Το δεύτερο θέμα ήταν η εκπαίδευση ως πολιτική και θέατρο, ως μια διαδικασία ανταγωνισμού.

Σήμερα, ο ίδιος ο Doyle (1998, σ. 48) υποστηρίζει ότι ο Τύπος είναι αδιάφορος, αλλά όχι κακόβουλος, και μολονότι οι συνέπειες ενδεχομένως είναι οι ίδιες, τα κίνητρα, ως επί το πλείστον, είναι καλοπροαίρετα. Δηλώνει κατηγορηματικά πεπεισμένος ότι η σημερινή κάλυψη της εκπαίδευσης από τον Τύπο είναι καλύτερη απ' ό,τι ήταν πριν από μιάμιση δεκαετία. Αφιερώνεται περισσότερος χώρος σε θέματα της εκπαίδευσης, παρέχεται πραγματική ελευθερία στους δημοσιογράφους, που με τα άρθρα εμβαθύνουν και στα θέματα εκπαίδευσης.

Ο Ritchie, διευθυντής της Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης σε προάστιο της περιοχής του Maryland της Αμερικής, υποστηρίζει ότι οι εφημερίδες στη διαμόρφωση των αντιλήψεων της κοινής γνώμης για τα σχολεία διαδραματίζουν ισχυρό ρόλο, είτε καλό είτε κακό. Δεν έχει παρατηρήσει άλλη οντότητα που να έχει την ικανότητα να αλλάζει τις αντιλήψεις της κοινής γνώμης τόσο βραχυπρόθεσμα. Την «εικόνα» των σχολείων, αναφέρει χαρακτηριστικά, τα ΜΜΕ την παρουσιάζουν περισσότερο αρνητική παρά θετική και δημιουργούν την ψευδή εντύπωση ότι τα σχολεία δεν προσφέρουν έργο. Σύμφωνα με την εμπειρία του Ritchie, η ισχύς συγκεκριμένων ιστοριών, όσο και αν εξασθενεί με τον καιρό, καθώς οι γονείς και οι αναγνώστες ασχολούνται με άλλα ζητήματα, ωστόσο συντηρεί την εντύπωση κρί-

σιμων γεγονότων και παραμένει έντονη στην κοινή μνήμη (Maeroff, 1998). Έχει επισημανθεί άλλωστε και από ερευνητές ότι σε ορισμένες περιπτώσεις ο Τύπος δεν προβάλλει απλώς, αλλά κατασκευάζει κιόλας *αρνητικά* πρότυπα εκπαιδευτικών, επηρεάζοντας τη δημόσια αντίληψη και διαψεύδοντας τις προσδοκίες των πολιτών για το επάγγελμα των εκπαιδευτικών (Bandura, 1977· Ciscell, 1988· Swetman, 1992· Maeroff, 1998).

«Τα ΜΜΕ καθορίζουν την ημερήσια διάταξη με βάση θεμελιώδεις πολιτισμικές και ιδεολογικές συντεταγμένες. Πορίσματα ερευνών επισημαίνουν τη μετατόπιση της ημερήσιας διάταξης του συνόλου του Τύπου προς την εμπορευματοποίηση της πληροφορίας, γεγονός που καταδεικνύεται άλλωστε και από την κυριαρχία των επιχειρηματιών - εκδοτών ως τέταρτης εξουσίας. Οι πολιτικές συγκρούσεις δεν αποτελούν πλέον τον αποκλειστικό λόγο καθορισμού της ταυτότητας της εφημερίδας και διαμόρφωσης της ημερήσιας διάταξης. Ωστόσο, δεν θεωρείται ότι υπάρχει ακόμα πλήρης υποκατάσταση του κομματικού προτύπου από το εμπορικό πρότυπο» (βλ. περισσότερα στο Αχείμαστος και Κομνηνού, 1998). Ανεξάρτητα, όμως, από την προσωπική στάση του καθενός απέναντι στις *θετικές, αρνητικές ή ουδέτερες* επιδράσεις των ΜΜΕ και ειδικότερα του Τύπου, η καταλυτική τους επιρροή στις σημερινές κοινωνίες αποτελεί κοινή διαπίστωση. Ωστόσο, ο προσδιορισμός και το μέγεθος της επίδρασής τους είναι ένα σύνθετο έργο (Rhoades, 1987· Swetnam, 1992).

2. Η ΕΡΕΥΝΑ

2.1. Στόχοι της έρευνας

Βασικός πρωταγωνιστής στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι ο εκπαιδευτικός, στο ρόλο του οποίου αντανακλάται άμεσα κάθε κοινωνική μεταβολή. Η μορφή και το ύφος της γλώσσας των εκπαιδευτικών, η κοινωνική τους ζωή και η γενικότερη παρουσία τους δημιουργούν πρότυπα αναφοράς για τους μαθητές, ιδίως των μικρότερων ηλικιών, αλλά και για τους πολίτες των μικρότερων κοινωνιών. Είναι, επομένως, ανάγκη να δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα σε θέματα που διαμορφώνουν την «εικόνα» τους. Στο Συνέδριο του Εθνικού Ινστιτούτου Παιδαγωγικής Έρευνας (INRP) της Γαλλίας με θέμα «Δημόσιες εικόνες των εκπαιδευτικών», οι εισηγητές με τον όρο «δημόσιες εικόνες» εννοούν όσες με διάφορους τρόπους προβάλλουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί και οι συνδικαλιστικές τους οργανώσεις (Recherche et Formation, 1995, σ. 23-36). Είναι «εικόνες» που αντανακλούν οι αποδέκτες αυτών των προβολών, που σχηματίζουν οι μαθητές, που κατασκευάζει ο επιστημονικός λόγος ή συνθέτει η Τέχνη (κυρίως η λογοτεχνία) αλλά

και εκείνες που τα ΜΜΕ εκπέμπουν προς το ευρύ κοινό ως ενιαιοποιημένη αντήχηση όλων των πιο πάνω, στις οποίες προσθέτουν και τη δική τους απόχρωση (Μυλωνάς, 1998). Γι' αυτήν την «εικόνα» του εκπαιδευτικού ενδιαφέρονται κυρίως οι συνδικαλιστικοί του φορείς που τη χρησιμοποιούν, όταν χρειάζεται, για να υποστηρίξουν διεκδικήσεις βελτίωσης της επαγγελματικής, κοινωνικής και οικονομικής τους κατάστασης. Είναι υποχρεωμένοι οι φορείς αυτοί να γνωρίζουν όχι μόνο την κατασκευασμένη κοινωνική «εικόνα» του εκπαιδευτικού, αλλά να παρακολουθούν τις διεργασίες κοινωνικής κατασκευής της για να μπορούν να μετέχουν και οι ίδιοι ενεργά στη διαμόρφωση και προβολή της (Μυλωνάς, 1998).

Τα ΜΜΕ, ως κοινωνικοποιητικοί μηχανισμοί, συμμετέχουν αποφασιστικά στην παραπάνω διαδικασία: ορίζουν την πραγματικότητα και διαδραματίζουν ένα ρόλο κλειδί στη διαμόρφωση της αντίληψης του κοινού για την «εικόνα» του εκπαιδευτικού και τα εκπαιδευτικά δρώμενα (Swetnam, 1992). Η επίδρασή τους είναι δύσκολο να μετρηθεί, αφού η διαδικασία είναι σταδιακή, ενώ συνυπάρχει ταυτόχρονα με άλλους παράγοντες στο ίδιο κοινωνικό περιβάλλον (Καμαριανός, 2002, σ. 369).

Πορίσματα θεωρητικών και εμπειρικών ερευνών τεκμηριώνουν με ακρίβεια τη δημοτικότητα και τη διεισδυτικότητα των ΜΜΕ, επισημαίνοντας την ανάγκη να διερευνηθεί ο ρόλος του Τύπου στη διαμόρφωση της «εικόνας» του εκπαιδευτικού και της εκπαίδευσης, καθώς αποτελεί σημαντικό παράγοντα του «κοινωνικοπολιτικού γίγνεσθαι» γενικά και του εκπαιδευτικού συστήματος ειδικότερα.

Η παρούσα εργασία¹ διερευνά το είδος, το περιεχόμενο της αρθρογραφίας για τον εκπαιδευτικό αλλά και την κατανομή των δημοσιευμάτων στον ημερήσιο αθηναϊκό Τύπο σε δύο διαφορετικές δεκαετίες (εξεταζόμενα έτη: 1986 και 1998).

Τα διερευνητικά ερωτήματα μπορούν να συνοψιστούν στα παρακάτω:

1. Πώς κατανέμονται τα δημοσιεύματα που αφορούν τον «Εκπαιδευτικό» ανά χρόνο, μήνα, εφημερίδα, είδος, περιεχόμενο, μέγεθος, συντάκτη/ -κτρια στις δύο εξεταζόμενες χρονικές περιόδους;
2. Μεταξύ των εφημερίδων στις δύο εξεταζόμενες χρονικές περιόδους υφίστανται διαφοροποιήσεις ως προς το είδος, το περιεχόμενο και το μέγεθος;

1. Αναλυτικά τα ευρήματα της έρευνας αυτής περιέχονται στη διατριβή: Α. Α. Ντόκα, 2006, «Η εικόνα των εκπαιδευτικών στον Τύπο: Διαχρονική προσέγγιση», Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης.

3. Ποια είναι η στάση των εφημερίδων απέναντι στον «Εκπαιδευτικό» και την «Εκπαίδευση»;

2.2. Η μεθοδολογία της έρευνας

2.2.1. Δείγμα της έρευνας

Η έρευνα βασίστηκε σε υλικό που συνέλεξε η Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος (ΔΟΕ) και η Ομοσπονδία Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης (ΟΛΜΕ). Ο συνολικός αριθμός των δημοσιευμάτων που έγιναν αντικείμενο επεξεργασίας ανέρχεται σε 3.330 άρθρα. Απ' αυτά το 71% (N=2.363) ανήκει στο έτος 1998, ενώ το 29% (N=967) ανήκει στο έτος 1986.

2.2.2. Κριτήρια επιλογής των εφημερίδων

Από το σύνολο του Τύπου, επιλέχθηκε ο ημερήσιος αθηναϊκός Τύπος, επειδή βρίσκεται πολύ κοντά στο γεγονός και βιώνει άμεσα το σχολιασμό του, σε αντίθεση με το περιορισμένο εύρος του εβδομαδιαίου Τύπου, όπου η απόσταση από το γεγονός ευνοεί μόνον το σχολιασμό. Τα κριτήρια επιλογής των 11 ημερήσιων εφημερίδων (*Ακρόπολις, Απογευματινή, Αυγή, Αυριανή, Βραδυνή, Έθνος, Ελεύθερος Τύπος, Ελευθεροτυπία, Καθημερινή, Τα Νέα, Ριζοσπάστης*) ήταν τα ακόλουθα:

- α) Γεωγραφικό κριτήριο. (Οι εφημερίδες που επιλέχθηκαν είναι εθνικής κυκλοφορίας που πωλούνται σε ολόκληρη την Ελλάδα, ενώ περιλαμβάνουν περιφερειακά ρεπορτάζ και ειδήσεις).
- β) Ποσοστά κυκλοφορίας. (Επιπλέον η επιλογή των εφημερίδων βασίστηκε και στον αριθμό κυκλοφορίας τους. Οι πωλήσεις των επιλεγμένων εφημερίδων καλύπτουν, κατά μέσον όρο, ποσοστά 89,44% και 84,50% για τα έτη 1986 και 1998 αντίστοιχα, επί του συνόλου των εφημερίδων. Μπορεί λοιπόν να υποστηριχτεί ότι η αρθρογραφία που καταγράφηκε είχε ευρύτερη απήχηση).
- γ) Πολιτική τοποθέτηση. (Ένα επιπλέον κριτήριο ήταν ότι οι εφημερίδες που επιλέχθηκαν καλύπτουν ολόκληρο το πολιτικό φάσμα).

2.2.3. Μέθοδος ανάλυσης

Η μέθοδος ανάλυσης που χρησιμοποιήθηκε για τη διεξαγωγή αποτελεσμάτων είναι η «Ανάλυση Περιεχομένου» (Content Analysis, Inhaltsanalyse), γνωστή στις εμπειρικές κοινωνικές έρευνες και ιδιαίτερα στις έρευνες που αφορούν τα ΜΜΕ (Βάμβουκας, 1991). Στην παρούσα έρευνα, επιχειρήσαμε μια ποσοτική ανάλυση περιεχομένου των δημοσιευμάτων της περιόδου 1/1/1986-31/12/1986 και 1/1/1998-31/12/1998. Αρχικά δημιουργήθηκε μία ηλεκτρονική βάση δεδομένων και ακολούθησε η στατιστική επεξεργασία των στοιχείων χρησιμοποιώντας το στατιστικό πακέτο SPSS.

Ως μονάδα μέτρησης χρησιμοποιήθηκε το δημοσίευμα, το οποίο ορίστηκε ως αυτόνομο και πλήρες κείμενο που μπορεί να εκτείνεται σε μία ή περισσότερες διαδοχικές σελίδες του εντύπου και το οποίο έχει τον ίδιο ή τους ίδιους συγγραφείς. Η επεξεργασία του συστήματος κατηγοριών δεν έγινε ούτε εκ των προτέρων ούτε εκ των υστέρων, αλλά υιοθετήθηκε ένα γενικό αρχικό πλαίσιο που έχει χρησιμοποιηθεί σε ανάλογες έρευνες (Παναγιωτοπούλου, 1996· Αρμενάκης κ.ά., 1996), το οποίο προσαρμόστηκε στα δεδομένα της έρευνας. Χρησιμοποιώντας ένα συνδυασμό ποιοτικής και ποσοτικής ανάλυσης περιεχομένου, επιχειρήθηκε να καταγραφεί η χρήση ορισμένων λέξεων (ουδέτερες ή θετικές, όπως: *σημαντικά μέτρα, θετικό έργο, αλλάζουν, υποδειγματικό έργο, αναμορφώνουν κ.ά.*, αρνητικές, όπως: *προβλήματα, ελλιπής κατάρτιση, ανευθυνότητα, προχειρότητα, αναχρονιστικά βιβλία, μεγάλες ελλείψεις, βουλιάζει κ.ά.*) ή συντακτικών δομών, που συνέλαβαν στη δημιουργία νοηματικών κωδίκων επικοινωνίας ανάμεσα στο έντυπο και στο αναγνωστικό κοινό.

Από το σύνολο των άρθρων επιλέχθηκαν τα δημοσιεύματα που είχαν μέσα είτε τη λέξη «Εκπαιδευτικός» είτε συγγενείς ή συνώνυμες έννοιες. Ο αναγκαστικός περιορισμός του δείγματος, προκειμένου να ολοκληρωθεί η έρευνα σε λογικά χρονικά όρια οδήγησε στην επιλογή συγκεκριμένων χρονικών περιόδων (1986 και 1998). Από την κριτική μελέτη των ιστορικών σταθμών της νεοελληνικής εκπαίδευσης οι δύο χρονικές περίοδοι 1986 και 1998 κρίθηκαν ως οι πλέον κατάλληλες, επειδή απηχούν σημαντικές εκπαιδευτικές αλλαγές ή μεταρρυθμίσεις. Η παρέλευση μιας δωδεκαετίας μεταξύ των δύο υπό μελέτη χρονικών περιόδων ανταποκρινόταν στην απαιτούμενη χρονική διαφοροποίηση για την εξαγωγή κάποιων συμπερασμάτων ως προς τις επιπτώσεις από τις αλλαγές που σημειώθηκαν στις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις.

Οι δύο εξεταζόμενες χρονικές περίοδοι χαρακτηρίζονται από βασικές αλλαγές στη δομή της ελληνικής κοινωνίας, όπως εκβιομηχάνιση, αστικοποίηση και σημαντικές τεχνολογικές εξελίξεις, εξασφαλίζοντας μεγαλύτερη συχνότητα άρθρων, επομένως και μεγαλύτερη αναγνωσιμότητα. Στη δεκαετία του 1980, η πιο ολοκληρωμένη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση επιχειρήθηκε με το νομοσχέδιο του 1981-1985, το οποίο ολοκληρώνει την αστικοδημοκρατική μεταρρύθμιση και επιχειρεί θεσμικές αλλαγές. Στη δεκαετία του 1990, με την εκπνοή του αιώνα, επιχειρείται μια επιπλέον ανακαινιστική μεταρρυθμιστική προσπάθεια εναρμονισμένη με το διεθνές εκπαιδευτικό προβληματισμό. Επαναφέρονται στο προσκήνιο ζητήματα που εκκρεμούσαν για πάρα πολλά χρόνια, όπως η κατάργηση της επετηρίδας διορισμού στη γενική εκπαίδευση, η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού

έργου και των εκπαιδευτικών, καθώς και η σκέψη να καταργηθεί το σύστημα των γενικών εξετάσεων κ.ά. (βλ. περισσότερα, Μπουζάκης, 2001).

2.2.4. Ανάλυση δημοσιευμάτων

Στην παρούσα εργασία αναλύονται τα δημοσιεύματα με βάση γενικούς διαχωρισμούς που έχουν γίνει σε ανάλογες έρευνες (Παναγιωτοπούλου, 1996· Αρμενάκης κ.ά., 1996). Ο συνολικός όγκος των δημοσιευμάτων που εντάχθηκαν στην έρευνα μπορεί να ταξινομηθεί ανάλογα με την εφημερίδα, το περιεχόμενο, τον τύπο δημοσιεύματος, το συγγραφέα. Συγκεκριμένα, τα δημοσιεύματα ταξινομήθηκαν με τα ακόλουθα κριτήρια:

Τύπος δημοσιεύματος: Τα δημοσιεύματα διαχωρίστηκαν ανάλογα με τον τύπο τους ως εξής:

1. *Κύρια άρθρα*
2. *Άρθρα γνώμης*
3. *Ρεπορτάζ.*

Τα *κύρια άρθρα* προβάλλουν την επίσημη άποψη της εφημερίδας, τα *άρθρα γνώμης* φιλοξενούν τις θέσεις είτε των δημοσιογράφων μιας εφημερίδας είτε των συνεργατών-ειδικών που αρθρογραφούν περιστασιακά, ενώ τα *ρεπορτάζ* παρουσιάζουν και σχολιάζουν την τρέχουσα επικαιρότητα (π.χ. στάσεις, γνώμες, απόψεις κ.ά. των διαφόρων μερών που εμπλέκονται στα γεγονότα). Τα *κύρια άρθρα* και τα *άρθρα γνώμης* έχουν συνήθως τη μορφή ενιαίου κειμένου, σε αντίθεση με τα *ρεπορτάζ* που μπορούν να είναι αναφορές σε ομιλίες, συνεδριάσεις, συνεντεύξεις, ερευνητικά αποτελέσματα, ανθρώπινες ιστορίες και φυσικά, παρουσίαση και ερμηνεία των ειδήσεων (Αρμενάκης κ.ά., 1996, σ. 204-206):

Περιεχόμενο: Μια δεύτερη ταξινόμηση των δημοσιευμάτων έγινε ανάλογα με το περιεχόμενό τους. Η κατηγοριοποίηση αυτή με ελαφρά διαφοροποιημένο περιεχόμενο προτάθηκε από τον Iyengar (1991) με στόχο να αποδοθεί ένα πλαίσιο αναφοράς περιεχομένου, μέσα στο οποίο μπορούν να ενταχθούν οι ειδήσεις στην ημερήσια θεματολογία (Παναγιωτοπούλου, 1996). Από την ανάγκη να προσδιοριστεί το πλαίσιο αναφοράς, τα δημοσιεύματα κατατάχθηκαν σε τρεις κατηγορίες:

1. Στα *επεισοδιακά*, που παρουσιάζουν ή σχολιάζουν την τρέχουσα επικαιρότητα με αξιολογικά φορτισμένη επιχειρηματολογία.
2. Στα *θεματικά*, που χρησιμοποιούν πιο αφηρημένο πλαίσιο αναφοράς και προσφέρουν κατά κάποιον τρόπο ένα πληροφοριακό υπόβαθρο για την ευρύτερη κατανόηση και ανάλυση του θέματος, και
3. *Ουδέτερα* (μη επεισοδιακά και μη θεματικά).

Ακριβέστερα, σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που επιχειρήθηκε από την Παναγιωτοπούλου (1996, σ. 254) το κάθε άρθρο εντάχθηκε σε μία από τις ακόλουθες κατηγορίες:

1. *Θεσμοκεντρικό*, εφόσον αναφέρεται κυρίως στη λειτουργία, στο ρόλο, στην αναγκαιότητα και όχι μόνο των θεσμών.
2. *Προσωποκεντρικό*, όταν οι ειδήσεις μπορούν να αποδοθούν σε πράξεις, απόψεις ή κάτι ανάλογο συγκεκριμένων προσώπων.
3. *Δραματοποιητικό*, όταν εκφράζει συναισθηματικά φορτισμένα, υπερβολικά παρουσιασμένα γεγονότα, ανορθολογικά επιχειρήματα, αρνητικούς χαρακτηρισμούς κ.ά. και, τέλος,
4. *Εξισορροπημένο*, στην περίπτωση που με τη δυνατή ουδετερότητα αναφέρεται χωρίς υπερβολές και συναισθηματισμούς σε κάποια συμβάντα.

3. ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

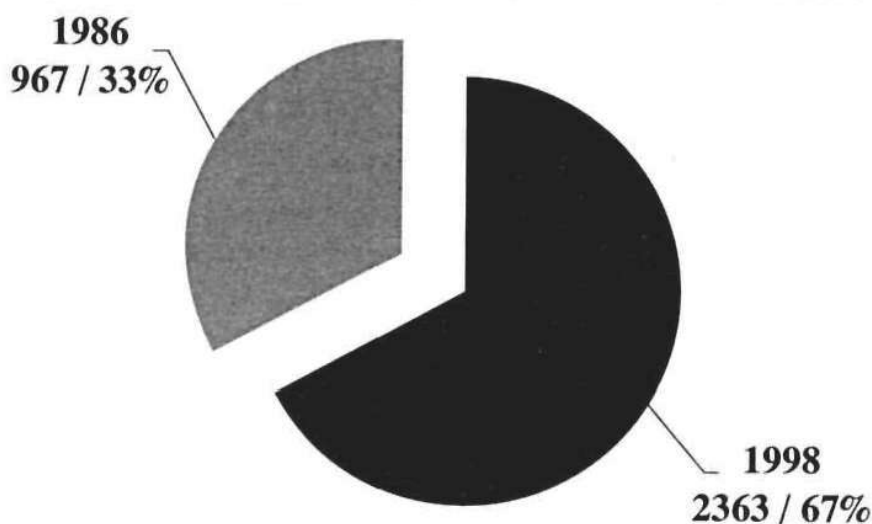
Η ανάλυση του περιεχομένου πραγματοποιήθηκε σε όλα τα φύλλα και των 11 εφημερίδων που επιλέχτηκαν και κυκλοφόρησαν κανονικά όλη τη διάρκεια των δύο χρονικών περιόδων. Έτσι, επιτεύχθηκε η πληρέστερη δυνατή κάλυψη των δεδομένων και συνεπώς ικανοποιητική αξιοπιστία των αποτελεσμάτων.

3.1. Κατανομή των δημοσιευμάτων στα έτη 1986 και 1998

Το πρώτο συμπέρασμα από την κατανομή του όγκου των δημοσιευμάτων κατά τη διάρκεια των δύο χρόνων είναι η μεγάλη αύξηση, της τάξεως του

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1

Κατανομή του δείγματος των δημοσιευμάτων στα έτη 1986 και 1998

144%, των δημοσιευμάτων από το 1986 στο 1998. Τα πρώτα αυτά αποτελέσματα αντανακλούν την τάση αύξησης ενασχόλησης των εφημερίδων με τα εκπαιδευτικά ζητήματα (βλ. Διάγραμμα 1).

Η αυξανόμενη ενασχόληση του Τύπου με ολοένα και περισσότερα εκπαιδευτικά θέματα αντικατοπτρίζει την αυξημένη ευαισθησία του Τύπου ως προς τα εκπαιδευτικά θέματα και την αναγνώριση της σπουδαιότητάς τους, χωρίς να σημαίνει αυτονόητα και αναβάθμιση του ρόλου της εκπαίδευσης.

3.2. Κατανομή των δημοσιευμάτων ανά μήνα

Ενδιαφέρον παρουσιάζει η διακύμανση του όγκου των δημοσιευμάτων στη διάρκεια των δύο χρόνων ανά μήνα. Από τον Πίνακα 1 διακρίνει κανείς ότι το έτος 1986 υπάρχει μια πρώτη κορύφωση του όγκου των δημοσιευμάτων το μήνα Δεκέμβριο, ενώ μια δεύτερη, της ίδιας σημασίας, καταγράφεται το μήνα Σεπτέμβριο, μήνα όπου ανοίγουν τα σχολεία.

Το έτος 1998 υπάρχει κορύφωση τους μήνες Μάιο και Ιούνιο με μεγαλύτερη αυτή του Μαΐου (βλ. Πίνακας 1). Αυτή η κορύφωση είναι αναμε-

ΠΙΝΑΚΑΣ 1

Μηνιαία κατανομή των δημοσιευμάτων ανά μήνα, τα έτη 1986 και 1998

Α / Α	Μήνες	1986		1998		1986 και 1998		Μεταβολή
		N	%	N	%	N	%	
1.	Ιανουάριος	82	8.5	161	6.8	243	7.3	+96
2.	Φεβρουάριος	67	6.9	198	8.4	265	8.0	+196
3.	Μάρτιος	39	4.0	138	5.8	177	5.3	+254
4.	Απρίλιος	47	4.9	130	5.5	177	5.3	+177
5.	Μάιος	50	5.2	248	10.5	298	9.0	+396
6.	Ιούνιος	115	11.9	209	8.9	324	9.7	+82
7.	Ιούλιος	74	7.6	76	3.2	150	4.5	+3
8.	Αύγουστος	77	8.0	40	1.7	117	3.5	-48
9.	Σεπτέμβριος	124	12.8	189	8.0	313	9.4	+52
10.	Οκτώβριος	75	7.8	201	8.5	276	8.3	+168
11.	Νοέμβριος	36	3.7	395	16.7	431	12.9	+997
12.	Δεκέμβριος	160	16.5	334	14.1	494	14.8	+109
13.	Δεν αναφέρεται	21	2.2	44	1.9	65	2.0	+109
Σύνολο		967	100	2.363	100	3.330	100	

νόμενη, καθώς τίθεται σε συζήτηση και σχεδόν αμέσως υλοποιείται η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση (Νόμος 2525/97) με προσπάθεια να καταργηθεί η επετηρίδα και να εισαχθεί ο θεσμός διορισμού των εκπαιδευτικών από το ΑΣΕΠ. Η διαφορά ανάμεσα στη θεωρητική προσέγγιση της κατάργησης της επετηρίδας και της πρακτικής εφαρμογής της συνοδεύτηκε από έντονες αντιπαραθέσεις και σοβαρά επεισόδια.

Ωστόσο, η πιο μεγάλη κινητικότητα καταγράφεται το μήνα Νοέμβριο, χρονική περίοδο που διεξάγονται συζητήσεις για τον Προϋπολογισμό. Σημειώνεται σημαντική αύξηση των δημοσιευμάτων από το 1986 στο 1998 σε όλους τους μήνες, με μεγαλύτερη το μήνα Νοέμβριο. Μοναδική μείωση στη συχνότητα των άρθρων εμφανίζεται το μήνα Αύγουστο και δικαιολογημένα, αφού την περίοδο αυτή είναι κλειστά τα σχολεία και οι περισσότεροι αναγνώστες βρίσκονται σε διακοπές.

3.3. Κατανομή δημοσιευμάτων ανά εφημερίδα

Τα δημοσιεύματα που μελετήθηκαν προέρχονται από 11 εφημερίδες που εκδίδονται καθημερινά. Ο Πίνακας 2 παρουσιάζει αλφαβητικά την απόλυτη και ποσοστιαία κατανομή των δημοσιευμάτων ανά εφημερίδα συνολικά, αλλά και για κάθε χρόνο ξεχωριστά. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι για 25 από τα δημοσιεύματα (ποσοστό 0,8%) δεν κατέστη δυνατό να εντοπιστεί η εφημερίδα από την οποία προέρχονταν. Η αδυναμία αυτή θεωρείται αμελητέα, επειδή ο αριθμός των δημοσιευμάτων που ερευνήθηκαν είναι αρκετά μεγάλος.

Η μεγαλύτερη συχνότητα δημοσιευμάτων το έτος 1986 εμφανίζεται στην εφημερίδα το Έθνος (12% επί του συνόλου της χρονιάς). Έπονται η Αυριανή (11.6%), η Ελευθεροτυπία (10.8%), Τα Νέα (10.8%) και ο Ριζοσπάστης (10.7%) (βλ. Πίνακα 2). Ακολουθούν ο Ελεύθερος Τύπος (9.0%), η Βραδυνή (8.7%), η Απογευματινή (7.6%) και η Ακρόπολις (6.0%). Την τελευταία θέση καταλαμβάνει η εφημερίδα Καθημερινή, με εμφανώς λιγότερα σε συχνότητα δημοσιεύματα (4.3%).

Αντίθετα, τη χρονική περίοδο 1998 προηγείται η εφημερίδα Ελευθεροτυπία, που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό (14.0%). Ακολουθούν ο Ριζοσπάστης (12.1%), η Βραδυνή (10.4%) και στη συνέχεια οι υπόλοιπες εφημερίδες με μικρότερα ποσοστά (Απογευματινή 9.5%, Τα Νέα 8.9%, η Καθημερινή 8.4%, το Έθνος 8.0%, η Ακρόπολις 7.3%, ο Ελεύθερος Τύπος 7.2%, η Αυριανή 7.0% και η Αυγή 6.6%). Από το σύνολο των εφημερίδων και στις δύο χρονικές περιόδους η εφημερίδα Ελευθεροτυπία προσφέρει τη συχνότερη ενημέρωση (13.1%).

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

*Απόλυτη και ποσοστιαία κατανομή δημοσιευμάτων ανά έντυπο,
τα έτη 1986 και 1998*

Α /Α	Εφημερίδες	1986		1998		1986 και 1998		Μεταβολή
		N	%	N	%	N	%	
1.	Ακρόπολις	58	6.0	169	7.3	227	6.8	+191
2.	Απογευματινή	74	7.6	225	9.5	299	9.0	+204
3.	Αυγή	71	7.3	157	6.6	228	6.8	+121
4.	Αυριανή	112	11.6	166	7.0	278	8.3	+48
5.	Βραδυνή	84	8.7	246	10.4	330	9.9	+192
6.	Έθνος	116	12.0	190	8.0	306	9.2	+63
7.	Ελεύθερος Τύπος	87	9.0	171	7.2	258	7.7	+96
8.	Ελευθεροτυπία	104	10.8	332	14.0	436	13.1	+219
9.	Καθημερινή	42	4.3	199	8.4	241	7.3	+373
10.	Τα Νέα	104	10.8	210	8.9	314	9.4	+102
11.	Ριζοσπάστης	103	10.7	285	12.1	388	11.7	+177
12.	Χωρίς τίτλο	12	1.2	13	0.6	25	0.8	+8
Σύνολο		967	100	2.363	100	3.330	100	

Οι εφημερίδες που καταλαμβάνουν τις πρώτες θέσεις και στα δύο έτη, όπως το Έθνος και η Ελευθεροτυπία, παρουσιάζουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον όχι μόνο για τη θέση τους σχετικά με τον εκπαιδευτικό και την εκπαίδευση, αλλά και γιατί απευθύνονται σε αναγνωστικό κοινό με τα ίδια περίπου κοινωνικά χαρακτηριστικά. Παρά τις επιφυλάξεις για την αξιοπιστία των στατιστικών στοιχείων που προκύπτουν από διάφορες δημοσκοπήσεις σχετικά με την αναγνωσιμότητα των έντυπων μέσων, είναι γνωστό ότι από τις ημερήσιες εφημερίδες η Ελευθεροτυπία προσελκύει το μεγαλύτερο ποσοστό αναγνωστών με σχετικά υψηλό μορφωτικό επίπεδο. Σύμφωνα με παλιότερη δημοσκόπηση της Media Plan, το 1987, το 44.8% του αναγνωστικού κοινού της Ελευθεροτυπίας είχαν πτυχίο ανώτερης ή ανώτατης εκπαίδευσης. Σε πιο πρόσφατη πανελλαδική δημοσκόπηση της Icap - Gallup Hellas, το 1995, η Ελευθεροτυπία φαίνεται να συγκεντρώνει το 30.5% του συνόλου των αναγνωστών με ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση (Αρμενάκης, κ.ά., 1996). Το μεγάλο ποσοστό που καταλαμβάνουν η Ελευθεροτυπία και το Έθνος δικαιολογείται, αφού τις εξετάζόμενες περιόδους οι εφημερίδες αυτές υποστηρίζονται από το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία. Οι εφημερίδες αυτές απευθύνονται σε αναγνωστικό κοινό υψηλού μορφωτικού επιπέδου και κατά συνέπεια ευνο-

ούν προοπτικές για την ανάπτυξη εκπαιδευτικών θεμάτων που ενδιαφέρουν το αναγνωστικό τους κοινό.

Η μεγαλύτερη αύξηση της ειδησεογραφίας από το ένα έτος στο άλλο παρατηρείται στην εφημερίδα *Καθημερινή* (αύξηση 373%) λόγω της αύξησης του προβληματισμού στα εκπαιδευτικά ζητήματα κατά την περίοδο της μεταρρύθμισης, που αφορά και προσελκύει το ενδιαφέρον όχι μόνον των ανώτερων κοινωνικών και οικονομικών στρωμάτων, στα οποία η εφημερίδα αυτή απευθύνεται, αλλά και κάθε πολίτη. Η δεύτερη κατά σειρά εφημερίδα με πολύ μεγάλη αύξηση είναι η *Ελευθεροτυπία*. Η γραμμή που ακολουθούν οι εφημερίδες αυτές εξηγείται προφανώς από το γεγονός ότι απευθύνονται ευθέως στα κέντρα λήψης πολιτικών αποφάσεων, μια και αποτελούν εφημερίδες της πολιτικής κουλτούρας διά της οποίας το κοινό ενημερώνεται.

3.4. Κατανομή δημοσιευμάτων σε κύρια άρθρα, άρθρα γνώμης και ρεπορτάζ

Από την αναλυτικότερη εξέταση των δημοσιευμάτων διαπιστώνεται ότι τα ρεπορτάζ κατέχουν τη μεγαλύτερη συχνότητα στη σύνθεση της ύλης των εφημερίδων και στις δύο χρονικές περιόδους. Συγκεκριμένα καλύπτουν το 86.1% για το έτος 1986 και 85.6% για το 1998 (βλ. Πίνακας 3). Ακολουθούν τα άρθρα γνώμης με ποσοστά 13.4% και 12.5% αντίστοιχα για τις δύο χρονικές περιόδους. Τα κύρια άρθρα καταλαμβάνουν σχετικά πολύ μικρό ποσοστό, της τάξεως 0.5% για το έτος 1986 και 1.9% για το έτος 1998. Εξάλλου τα κύρια άρθρα εκφράζουν την πολιτική γραμμή της εφημερίδας, η οποία σε γενικές γραμμές είναι γνωστή στους αναγνώστες της από την υπόλοιπη ύλη. Συνήθως η κάθε εφημερίδα έχει ειδικό χώρο για τα κύρια άρθρα.

Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι το κάθε δείγμα ήταν σε μορφή φωτοαντίγραφου και δεν υπήρχε καμία ευχέρεια να γίνει η κατανομή των δημοσιευμάτων σε πρωτοσέλιδα και μη, ώστε να επιδιωχθεί

ΠΙΝΑΚΑΣ 3

Απόλυτη και ποσοστιαία κατανομή των δημοσιευμάτων
ανά τύπο δημοσιεύματος

Α / Α	Τύπος δημοσιευμάτων	1986		1998		1986 και 1998	
		N	%	N	%	N	%
1.	Ρεπορτάζ	832	86.1	2.024	85.6	2.856	85.8
2.	Άρθρα γνώμης	130	13.4	295	12.5	425	12.7
3.	Κύρια άρθρα	5	0.5	44	1.9	49	1.5
Σύνολο		967	100	2363	100	3.330	100

εκτενέστερη ανάλυση και καλύτερη κριτική των ρεπορτάζ και των κύριων άρθρων. Η διαφορά, όμως, ανάμεσα στα ρεπορτάζ και τα κύρια άρθρα είναι τόσο εμφανής που το αποτέλεσμα ελάχιστα θα μεταβαλλόταν.

3.5. Κατανομή δημοσιευμάτων ανά θεματικό πλαίσιο της αρθρογραφίας

Τα δημοσιεύματα, προκειμένου να προσδιοριστεί το πλαίσιο αναφοράς των άρθρων, ανάλογα με το περιεχόμενο χωρίστηκαν σε τρεις κατηγορίες: *επεισοδιακά, θεματικά και ουδέτερα*. Στο σύνολο των καταγεγραμμένων άρθρων τόσο το 1986 όσο και το 1998 υπερτερούν με 65.5% και 68.1%, αντίστοιχα, τα *επεισοδιακά* που παρουσιάζουν ή σχολιάζουν την τρέχουσα επικαιρότητα με αξιολογικά φορτισμένη επιχειρηματολογία (βλ. Πίνακας 4).

ΠΙΝΑΚΑΣ 4

Απόλυτη και ποσοστιαία κατανομή δημοσιευμάτων ανά θεματικό πλαίσιο της αρθρογραφίας

Α /Α	Θεματικό πλαίσιο άρθρων	1986		1998		Σύνολο	
		N	%	N	%	N	%
1.	Επεισοδιακά	633	65.5	1.608	68.1	2.241	67.3
2.	Θεματικά	254	26.3	504	21.3	758	22.8
3.	Ουδέτερα	80	8.2	251	10.6	331	9.9
Σύνολο		967	100	2.363	100	3.330	100

Με ποσοστά 26.3% και 21.3% αντίστοιχα έπονται τα *θεματικά*, άρθρα που χρησιμοποιούν πιο αφηρημένο πλαίσιο αναφοράς και προσφέρουν κατά κάποιον τρόπο ένα πληροφοριακό υπόβαθρο για την ευρύτερη κατανόηση και ανάλυση του θέματος. Στην τελευταία θέση ακολουθούν τα *ουδέτερα* με 8.2% και 10.6%, αντίστοιχα, για τις δύο χρονικές περιόδους.

3.6. Κατανομή δημοσιευμάτων κατά το θεματικό κέντρο βάρους της αρθρογραφίας

Στο συνολικό αριθμό των δημοσιευμάτων διαπιστώθηκε ότι η πλειονότητα των άρθρων προσέλαβε χαρακτήρα *δραματοποιητικό* σε ποσοστό 38.9%. *Εξισορροπημένη* παρουσίαση της ενημέρωσης παρείχε το 27% των άρθρων, ενώ το 27.7% αναφέρθηκε σε *θεσμοκεντρικά*, και μόνο το 6.4% επικεντρώθηκε σε *προσωποκεντρικά* θέματα ειδήσεων, δηλαδή σε απόψεις συγκεκριμένων προσώπων (βλ. Πίνακας 5).

Οι τρεις από τις τέσσερις κατηγορίες παρουσιάζουν την ίδια σχεδόν συχνότητα εμφάνισης για τα έτη 1986 και 1998. Η μεγαλύτερη αύξηση και

στις δύο χρονικές περιόδους παρατηρείται στη δραματοποιητική και θεσμοκεντρική παρουσίαση της ειδησεογραφίας (αύξηση της τάξεως του 175% και 173%, αντίστοιχα), σε άρθρα που αναφέρονται στο ρόλο και στην αναγκαιότητα θεσμών με αρνητικούς χαρακτηρισμούς. Η παραπάνω αύξηση σχετίζεται με τη μεταρρυθμιστική προσπάθεια του Νόμου 2525/97 με την οποία επιχειρήθηκε να αντιμετωπιστούν τα καταγεγραμμένα ελλείμματα της ελληνικής εκπαίδευσης που το καθιστούσαν, σε ευρωπαϊκό πλαίσιο και σε εποχή οικονομικών συγκλίσεων, από τα πιο καθυστερημένα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Μπουζάκης, 2001). Τα μεταρρυθμιστικά μέτρα προκάλεσαν αντιδράσεις στην ελληνική κοινωνία και έφεραν σε αντιπαράθεση το Υπουργείο Παιδείας για πολύ μεγάλο χρονικό διάστημα τόσο με τους εκπαιδευτικούς (ΔΟΕ και ΟΛΜΕ) όσο και με τους μαθητές που προχώρησαν σε μαζικές κινητοποιήσεις.

Στο σύνολο των δημοσιευμάτων για τη χρονική περίοδο 1986, ποσοστό 35.8% της ειδησεογραφίας προσέλαβε χαρακτήρα δραματοποιητικό (βλ. Πίνακας 5). Έπεται η εξισορροπημένη παρουσίαση, άρθρα δηλαδή χωρίς υπερβολές ή συναισθηματισμούς (ποσοστό 32.7%) και ακολουθεί η θεσμοκεντρική (25.5%), ενώ τελευταία έρχεται η προσωποκεντρική (6.0%). Τη χρονική περίοδο 1998, η σειρά της παρουσίασης της αρθρογραφίας διαφοροποιείται. Τη δραματοποιητική παρουσίαση ακολουθεί η θεσμοκεντρική και έπεται η εξισορροπημένη, ενώ αυξάνεται η διαφορά μεταξύ δραματοποιητικής (40.3%) και εξισορροπημένης παρουσίασης (24.6%). Η προσωποκεντρική, πάντως, και σ' αυτήν τη χρονική περίοδο παρουσίαση ακολουθεί τελευταία (24.6%).

Η κατανομή των δημοσιευμάτων ως προς το θεματικό κέντρο βάρους της αρθρογραφίας ανά εφημερίδα παρουσιάζει τη Βραδυνή ως την εφημε-

ΠΙΝΑΚΑΣ 5

Κατανομή δημοσιευμάτων κατά το θεματικό κέντρο βάρους της αρθρογραφίας

Α / Α	Θεματικό κέντρο βάρους άρθρων	1986		1998		1986 και 1998	
		N	%	N	%	N	%
1.	Δραματοποιητικό	346	35.8	951	40.3	1.297	38.9
2.	Θεσμοκεντρικό	247	25.5	674	28.5	921	27.7
3.	Εξισορροπημένο	316	32.7	582	24.6	898	27.0
4.	Προσωποκεντρικό	58	6.0	156	6.6	214	6.4
Σύνολο		967	100	2.363	100	3.330	100

ρίδα που εμφανώς χρησιμοποίησε τη δραματοποιητική παρουσίαση σε μεγαλύτερο ποσοστό (47.6%) απ' όλες τις άλλες εφημερίδες (βλ. Πίνακα 6). Ο *Ελεύθερος Τύπος* και ο *Ριζοσπάστης* με ποσοστά δραματοποιητικής παρουσίας 46.9% και 46.1%, αντίστοιχα, εμφανίζουν σχεδόν την ίδια εικόνα. Οι εφημερίδες αυτές ανήκουν στον αντιπολιτευόμενο τύπο και οι εκφράσεις που χρησιμοποιούν είναι σαφώς οξύτερες και με τόνο σαφώς επικριτικό ή και επιθετικό.

ΠΙΝΑΚΑΣ 6

Απόλυτη και ποσοστιαία κατανομή θεματικού κέντρου βάρους
άρθρων ανά εφημερίδα

Α/Α	Εφημερίδες	Θεσμο- κεντρικό		Προσωπο- κεντρικό		Δραματο- ποιητικό		Εξισορρο- πημένο	
		N	%	N	%	N	%	N	%
1.	Ακρόπολις	67	29.5	9	4.0	99	43.6	52	22.9
2.	Απογευματινή	68	22.7	34	11.4	121	40.5	76	25.4
3.	Αυγή	75	32.9	10	4.4	89	39.0	54	23.7
4.	Αυριανή	107	38.5	15	5.4	95	34.2	61	21.9
5.	Βραδυνή	74	22.4	10	3.0	157	47.6	89	27.0
6.	Εθνος	94	30.7	29	9.5	85	27.8	98	32.0
7.	Ελεύθερος Τύπος	63	24.4	23	8.9	121	46.9	51	19.8
8.	Ελευθεροτυπία	134	30.7	36	8.3	144	33.0	122	28.0
9.	Καθημερινή	83	34.4	9	3.7	93	38.6	56	23.2
10.	Τα Νέα	82	26.1	23	7.3	104	33.1	105	33.4
11.	Ριζοσπάστης	64	16.5	16	4.1	179	46.1	129	33.2
12.	Χωρίς τίτλο	10	40.0			10	40.0	5	20.0
Σύνολο		921	27.7	214	6.4	1,297	38.9	898	27.0

Ακολουθούν η εφημερίδα *Ακρόπολις* (43.6%), η *Απογευματινή* (40.5%), η *Αυγή* (39.6%), η *Καθημερινή* (38.6%) και η *Αυριανή* (34.2%). Τελευταίες έρχονται οι εφημερίδες *Τα Νέα*, η *Ελευθεροτυπία* και το *Εθνος* με ποσοστά 33.1%, 33.0% και 27.8%, αντίστοιχα. Απ' όλες τις εξεταζόμενες εφημερίδες, τα περισσότερα άρθρα, χωρίς υπερβολές και συναισθηματισμούς (*εξισορροπημένη παρουσίαση*), ανήκουν στις εφημερίδες *Τα Νέα* (33.4%) και *Ριζοσπάστης* (33.2%).

Στη θεσμικοκεντρική παρουσίαση προπορεύεται η εφημερίδα *Αυριανή*, που παρουσιάζει άρθρα σχετικά με τη λειτουργία, το ρόλο και την αναγκαιότητα των θεσμών (ποσοστό 38.5%), ενώ η *Απογευματινή* προηγείται

στα προσωποκεντικά άρθρα. Οι εφημερίδες *Καθημερινή*, *Αυγή*, *Ελεύθερος Τύπος*, *Ελευθεροτυπία*, *Ακρόπολις* ακολουθούν την ίδια κατεύθυνση στην αρθρογραφία τους και δίνουν έμφαση πρώτα στα δραματοποιητικά, έπειτα στα θεσμοκεντρικά και στα εξισορροπημένα και λιγότερο στα προσωποκεντρικά. Στις εφημερίδες *Ριζοσπάστης*, *Βραδυνή* και *Απογευματινή* τη δεύτερη θέση στην αρθρογραφία καταλαμβάνουν τα εξισορροπημένα άρθρα. Τελείως διαφορετική σειρά παρουσιάζει η εφημερίδα *Έθνος*, όπου την πρώτη θέση έχουν τα εξισορροπημένα, ακολουθούν τα θεσμοκεντρικά, έπειτα τα δραματοποιητικά και τέλος τα προσωποκεντρικά. Τέλος, στην εφημερίδα *Τα Νέα* προπορεύεται η εξισορροπημένη παρουσίαση (31.4%). Γενικότερα οι εφημερίδες *Ελευθεροτυπία*, *Έθνος* και *Τα Νέα* προσπαθούν να κρατήσουν μια ισορροπία στο περιεχόμενο των άρθρων τους, γεγονός που τους προσδίδει χαρακτήρα ενημερωτικό και προσανατολισμένο προς την τρέχουσα επικαιρότητα.

3.7. Κατανομή των δημοσιευμάτων ανά περιεχόμενο

Από τον Πίνακα 7 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο μέρος της αρθρογραφίας και στις δύο χρονικές περιόδους αναφέρεται στα προβλήματα του εκπαιδευτικού και της εκπαίδευσης (50.0%). Τη δεύτερη θέση διεκδικούν άρθρα που αναφέρονται τόσο στα προβλήματα όσο και στις δεοντολογικές προτάσεις (23.5%).

Η κατηγορία που αναφέρεται μόνο στις δεοντολογικές προτάσεις καταλαμβάνει ποσοστό 13.6% και έπονται τα ουδέτερα άρθρα με ποσοστό 12.9% (βλ. Πίνακας 7). Ακόμα και στην περίπτωση που ενωθούν οι δύο κατηγορίες α) δεοντολογικές προτάσεις και β) προβλήματα και δεοντολογικές προτάσεις, τα δημοσιεύματα που πραγματεύονται δεοντολογικές προτάσεις εξακολουθούν να είναι λίγα, προκειμένου να υιοθετηθούν τακτικές και στρατηγικές για την επίλυση προβλημάτων.

Ο Πίνακας 8 δείχνει ότι απ' όλες τις άλλες, η εφημερίδα *Ελεύθερος Τύπος* συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό στα προβλήματα (62.4%). Ακολουθούν η *Ακρόπολις*, η *Βραδυνή* και η *Απογευματινή* με ποσοστά 56.8%, 56.7% και 53.8%, αντίστοιχα. Η *Ελευθεροτυπία* στρέφεται σε κατεύθυνση διαφορετική από τις άλλες εφημερίδες και προσπαθώντας να κρατήσει μια ισορροπία προσδίδει έμφαση μεγαλύτερη από τις υπόλοιπες είτε στις δεοντολογικές προτάσεις (18.6%) είτε σε άρθρα που αναφέρονται σε προβλήματα και δεοντολογικές προτάσεις (23.6%). Την ίδια κατεύθυνση αλλά όχι με την ίδια έμφαση ακολουθούν οι εφημερίδες *Έθνος* και *Καθημερινή*.

ΠΙΝΑΚΑΣ 7*Κατανομή δημοσιευμάτων ανά περιεχόμενο, τα έτη 1986 και 1998*

Α /Α	Περιεχόμενο	1986		1998		1986 και 1998	
		N	%	N	%	N	%
1.	Προβλήματα	515	53.2	1.150	48.7	1.665	50.0
2.	Προβλήματα και δεοντολογικές προτάσεις	179	18.5	605	25.6	784	23.5
3.	Δεοντολογικές προτάσεις	108	11.2	344	14.5	452	13.6
4.	Ουδέτερο	165	17.1	264	11.2	429	12.9
Σύνολο		967	100	2.363	100	3.330	100

ΠΙΝΑΚΑΣ 8*Κατανομή του περιεχομένου των δημοσιευμάτων ανά εφημερίδα*

Α/Α	Εφημερίδες	Προβλήματα		Δεοντολογικές προτάσεις		Προβλήματα και δεοντολογικές προτάσεις		Ουδέτερο	
		N	%	N	%	N	%	N	%
1.	Ακρόπολις	129	56.8	21	9.3	51	22.5	26	11.5
2.	Απογευματινή	161	53.8	39	13.0	68	22.7	31	10.4
3.	Αυγή	116	50.9	27	11.8	72	31.6	13	5.7
4.	Αυριανή	135	48.6	42	15.1	61	21.9	40	14.4
5.	Βραδυνή	187	56.7	33	10.0	71	21.5	39	11.8
6.	Έθνος	128	41.8	54	17.6	68	22.2	56	18.3
7.	Ελεύθερος Τύπος	161	62.4	24	9.3	50	19.4	23	8.9
8.	Ελευθεροτυπία	185	42.4	81	18.6	103	23.6	67	15.4
9.	Καθημερινή	118	49.0	41	17.0	53	22.0	29	12.0
10.	Τα Νέα	137	43.6	52	16.6	68	21.7	57	18.2
11.	Ριζοσπάστης	194	50.0	34	8.8	113	29.1	47	12.1
12.	Χωρίς τίτλο	14	56.0	4	16.0	6	24.0	1	4.0
Σύνολο		1.665	50.0	452	13.6	784	23.5	429	12.9

3.8. Κατανομή των δημοσιευμάτων ανά μέγεθος

Από τον Πίνακα 9 διαπιστώνει κανείς ότι το έτος 1986 υπερτερούν τα μικρά άρθρα (περίπου 200 λέξεις) με ποσοστό της τάξεως του 55.1%. Ακολουθούν τα μεγάλα, που ξεπερνούν τις 500 λέξεις, με ποσοστό 23.4%,

ΠΙΝΑΚΑΣ 9

Κατανομή των δημοσιευμάτων ανά μέγεθος, τα έτη 1986 και 1998

Α/Α	Μέγεθος άρθρων	1986		1998		1986 και 1998		Μεταβολή %
		N	%	N	%	N	%	
1.	Μικρό	533	55.1	647	27.4	1.180	35.4	+21 (αύξηση)
2.	Μεσαίο	208	21.5	641	27.1	849	25.5	+208 (αύξηση)
3.	Μεγάλο	226	23.4	1.075	45.5	1.301	39.1	+375 (αύξηση)
Σύνολο		967	100	2.363	100	3.330	100	

ενώ τελευταία είναι τα μεσαία (μέχρι 500 λέξεις) με ποσοστό 21.5%. Αντίθετα, το 1998 το μεγαλύτερο ποσοστό καταλαμβάνουν τα μεγάλα άρθρα με ποσοστό 45.5%, ενώ τα μικρά και τα μεσαία έχουν σχεδόν ίδιο ποσοστό. Συμπερασματικά, η μεγαλύτερη ποσοστιαία μεταβολή μεταξύ των δύο χρονικών περιόδων παρατηρείται στα μεγάλα άρθρα, όπου υπάρχει μια αύξηση της τάξεως του 375%.

ΠΙΝΑΚΑΣ 10

Κατανομή μεγέθους άρθρων ανά εφημερίδα

Α/Α	Εφημερίδες	Μικρό		Μεσαίο		Μεγάλο		Σύνολο	
		N	%	N	%	N	%	N	%
1.	Ακρόπολις	86	37.9	49	21.6	92	40.5	227	6.8
2.	Απογευματινή	117	39.1	85	28.5	97	32.4	299	9.0
3.	Αυγή	74	32.5	55	24.1	99	43.4	228	6.8
4.	Αυριανή	96	34.5	75	27.0	107	38.5	278	8.4
5.	Βραδυνή	110	33.3	89	27.0	131	39.7	330	9.9
6.	Έθνος	122	39.9	78	25.5	106	34.6	306	9.2
7.	Ελεύθερος Τύπος	110	42.6	59	22.9	89	34.5	258	7.7
8.	Ελευθεροτυπία	172	39.4	118	27.1	146	33.5	436	13.1
9.	Καθημερινή	64	26.6	56	23.2	121	50.2	241	7.2
10.	Τα Νέα	91	29.0	84	26.7	139	44.3	314	9.4
11.	Ριζοσπάστης	132	34.0	93	24.0	163	42.0	388	11.7
12.	Χωρίς τίτλο	6	24.0	8	32.0	11	44.0	25	0.8
Σύνολο		1.180	35.4	849	25.5	1.301	39.1	3.330	100

Και φυσικά το μέγεθος ενός άρθρου δε συνίσταται μόνον από τη σπουδαιότητα του θέματος που πραγματεύεται, αλλά και από τη γενικότερη αντίληψη της εφημερίδας σχετικά με την ενημέρωση. Κάθε μία από τις εξεταζόμενες εφημερίδες εφαρμόζει διαφορετική διάταξη της ύλης (βλ. Πίνακας 10).

Οι περισσότερες αφιερώνουν περισσότερο χώρο για τα δημοσιεύματα που αφορούν τον εκπαιδευτικό και την εκπαίδευση (μεγάλα άρθρα). Εξαίρεση αποτελούν οι εφημερίδες *Έθνος*, *Ελεύθερος Τύπος* και *Ελευθεροτυπία*, όπου κυριαρχούν τα μικρά και έπονται τα μεγάλα άρθρα με μια σχεδόν ισορροπημένη έκταση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εφημερίδα *Καθημερινή* συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό στα μεγάλα άρθρα (50.2%) σε σχέση με το σύνολο των άρθρων κάθε εφημερίδας, ενώ έπονται *Τα Νέα* (44.3%).

3.9. Κατανομή των δημοσιευμάτων ανά συντάκτη /-κτρια τα έτη 1986 και 1998

Ο λόγος του Τύπου μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βήμα μεταφοράς του κοινωνικού λόγου, του λόγου του υπουργού Παιδείας, του Γενικού Γραμματέα, του αντίστοιχου συνδικάτου. Κατά συνέπεια, ο λόγος του Τύπου εξαρτάται από την ιδιότητα του συντάκτη του. Έτσι, τα δημοσιεύματα ταξινομήθηκαν ανάλογα με τον συντάκτη - συντάκτρια.

Στον Πίνακα 11 οι κατηγορίες δεν επιλέχθηκαν με βάση συγκεκριμένα κριτήρια, αλλά αποτελούν ομαδοποίηση της ιδιότητας των συντακτών που προέκυψαν από την ανάλυση των δημοσιευμάτων. Μια πρώτη ματιά σ' αυτόν τον Πίνακα οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το σύνολο των άρθρων έχει γραφεί από ανθρώπους που δεν έχουν άμεση σχέση με την εκπαίδευση, αφού και στις δύο χρονικές περιόδους αρθρογραφούν ελάχιστοι εκπαιδευτικοί ή και πανεπιστημιακοί.

Οι περισσότεροι αρθρογράφοι, δικαιολογημένα, είναι δημοσιογράφοι, έργο των οποίων κατεξοχήν είναι η αρθρογραφία. Ακόμα και αν ληφθεί υπόψη ότι τα δείγματα ήταν σε μορφή φωτοαντιγράφων, πράγμα που σημαίνει ότι αυτομάτως τα ανυπόγραφα άρθρα μειώνονται, ενώ αυξάνονται τα δημοσιεύματα που προέρχονται από την εφημερίδα, και πάλι το ποσοστό των εκπαιδευτικών αρθρογράφων κάθε βαθμίδας παραμένει μικρό. Πιθανόν οι εκπαιδευτικοί στο σύνολό τους δεν θεωρούν τον Τύπο βήμα προώθησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 11*Κατανομή των δημοσιευμάτων ανά συντάκτη /-τρια τα έτη 1986 και 1998*

Α/Α	Συντάκτης / -τρια	1986		1998		1986 και 1998	
		N	%	N	%	N	%
1.	Εκπαιδευτικός	68	7	125	5.3	193	5.8
2.	Πανεπιστημιακός	1	0.1	29	1.2	30	0.9
3.	Δημοσιογράφος	116	12	693	29.3	809	24.3
4.	Αναγνώστης/-τρια	5	0.5	36	1.5	41	1.2
5.	Άνθρωποι του πνεύματος	7	0.8	14	0.5	21	0.6
6.	Γονέας	8	0.8	4	0.2	12	0.4
7.	Ανυπόγραφο	703	72.7	1.314	55.6	2.017	60.6
8.	Άγνωστο πρόσωπο	44	4.6	96	4.1	140	4.2
9.	Εφημερίδα	5	0.5	44	1.9	49	1.5
10.	Πολιτικοί	7	0.7	4	0.2	11	0.3
11.	Φοιτητής – μαθητής	3	0.3	4	0.2	7	0.2
Σύνολο		967	100	2.363	100	3.330	100

4. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση της αρθρογραφίας στον ημερήσιο αθηναϊκό Τύπο έδειξε ότι οι εφημερίδες ανταποκρίνονται στον ενημερωτικό τους ρόλο με έμφαση κυρίως στα αρνητικά στοιχεία, καθώς, ουσιαστικά, χαρακτηρίζονται από μια εξ αποστάσεως συμμετοχή στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά όχι «κακόβουλα». Αυτό που απουσιάζει ως γραφή είναι η σε βάθος και πλάτος δημοσιογραφική κάλυψη των εκπαιδευτικών θεμάτων. Αναλυτικότερα:

- Η αύξηση της αρθρογραφίας στις δύο εξεταζόμενες περιόδους αντικατοπτρίζει την αυξημένη ευαισθησία του Τύπου ως προς τα εκπαιδευτικά θέματα και την αναγνώριση της σπουδαιότητάς τους.

Όπως και στη διεθνή βιβλιογραφία (Maeroff, 1998), είναι εμφανής η τάση των εφημερίδων με το πέρασμα του χρόνου να ασχολούνται όλο και περισσότερο με τον «εκπαιδευτικό» και τα «εκπαιδευτικά ζητήματα». Αν μάλιστα συνυπολογιστεί η μείωση της κυκλοφορίας των εφημερίδων το 1998 σε σχέση με το 1986, η αύξηση είναι ακόμα μεγαλύτερη. Η αύξηση αυτή, ωστόσο, δεν σημαίνει ότι αναβαθμίζεται ο ρόλος της εκπαίδευσης ή ότι η κάλυψη των εκπαιδευτικών ζητημάτων είναι επαρκής σε σύγκριση βέβαια με τη μέση ημερήσια κυκλοφορία των εφημερίδων.

Παράλληλα με την αριθμητική αύξηση των δημοσιευμάτων, αυξάνεται και ο χώρος που οι εφημερίδες διαθέτουν για τα θέματα της εκπαίδευσης. Παρατηρείται αύξηση στα μεγάλα άρθρα και στις δύο χρονικές περιόδους, τόσο εξαιτίας της επικαιρότητας όσο και της ιδιαίτερης σημασίας του εκπαιδευτικού έργου για το αναγνωστικό κοινό.

Η αύξηση της εκπαιδευτικής αρθρογραφίας στις αθηναϊκές εφημερίδες συμβάλλει σημαντικά στην πληρέστερη ενημέρωση της εκπαιδευτικής κοινότητας (μαθητών, φοιτητών, εκπαιδευτικών, γονέων) και γενικότερα της κοινής γνώμης επί των θεσμών, διαδικασιών και της όλης λειτουργίας του εκπαιδευτικού συστήματος, αλλά και στην προβολή των αιτημάτων από τους συντελεστές της σχολικής κοινότητας.

- *Η συχνότητα των δημοσιευμάτων τις εξεταζόμενες χρονικές περιόδους συμφωνεί με τη ροή των γεγονότων (κοινωνικών, οικονομικών) και τις πολιτικές αντιπαραθέσεις, μολονότι ο Τύπος γενικά ασχολείται με τον εκπαιδευτικό και την εκπαίδευση κυρίως στις περιπτώσεις μαζικών αντιδράσεων, κινητοποιήσεων και διεκδικήσεων.*

Η εκπαίδευση αποτελεί κοινωνικό αγαθό ύψιστης προτεραιότητας και πρέπει γι' αυτό να έχει κυρίαρχη θέση στη συνείδηση όλων των πολιτών αλλά και στα πολιτικά προγράμματα των κομμάτων. Οι εφημερίδες, όμως, ασχολούνται περισσότερο με τον εκπαιδευτικό και την εκπαίδευση κατά την έναρξη και τη λήξη του σχολικού έτους, ενώ εκπρόσωποι κομμάτων, βουλευτές κ.ά. προβαίνουν σε δηλώσεις και δημοσιεύουν άρθρα μόνον κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για τον Προϋπολογισμό.

Με δεδομένο λοιπόν ότι σε όλες σχεδόν τις κοινωνίες η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση αποτελεί κορυφαίο γεγονός με δημοσιογραφικό ενδιαφέρον, φυσικό ήταν τα μεταρρυθμιστικά μέτρα, που αφορούσαν την κατάργηση της επετηρίδας και την εισαγωγή του θεσμού, να φέρουν, για μεγάλο χρονικό διάστημα, αντιμέτωπους το Υπουργείο Παιδείας με τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές σε κλίμα καταλήψεων πολλών σχολείων και μαζικών κινητοποιήσεων. Φυσιολογική λοιπόν και αναμενόμενη είναι η αύξηση της αρθρογραφίας τους μήνες που τίθεται σε συζήτηση και υλοποιείται η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, Νόμος 2525/97.

- *Ο Τύπος αποτελεί πηγή πληροφόρησης για τα προβλήματα που αντιμετώπιζε και αντιμετωπίζει ο εκπαιδευτικός και η εκπαίδευση. Η ανάπτυξη δεοντολογικών προτάσεων είναι περιορισμένη.*

Από την αξιολόγηση της αρθρογραφίας σύμφωνα με το λεξιλόγιό της, η συντριπτική πλειονότητα των αναφορών για τον εκπαιδευτικό τον

χαρακτηρίζει αρνητικά, όπως συμβαίνει και στις αντίστοιχες διεθνείς έρευνες (White, 1981· Sullerot, 1996). Ο Τύπος, γενικά, επικεντρώνεται περισσότερο στα προβλήματα και λιγότερο σε δεοντολογικές προτάσεις, προκειμένου να υιοθετηθούν συστήματα και μέθοδοι για την επίλυση των προβλημάτων. Άλλωστε είναι δύσκολο να συνθέτει κάποιος προγράμματα, να υποβάλλει προτάσεις και να προτείνει λύσεις των προβλημάτων, ενώ πολύ εύκολα μπορεί να τονίζει τα ίδια τα προβλήματα. Ωστόσο δεν πρέπει να αγνοηθεί το γεγονός ότι πολλές φορές η ροή των γεγονότων είναι αυτή που αναγκάζει τους δημοσιογράφους να μένουν μόνον στα προβλήματα του εκπαιδευτικού και της εκπαίδευσης που παρουσιάζονται καθημερινά.

Έπειτα η διατύπωση δεοντολογικών προτάσεων προϋποθέτει αρκετή ωρίμαση και συνειδητοποίηση των απαραίτητων νέων μέτρων. Απαιτούνται γνώσεις, γεγονός που μας οδηγεί σε προβληματισμούς όχι μόνο για τη γνωστική επάρκεια των αρθρογράφων, αλλά σίγουρα για το χρόνο που αφιερώνουν και για την εκδοτική πολιτική που εφαρμόζουν όλες οι εφημερίδες. Τα άρθρα γνώμης μειώνονται με το πέρασμα του χρόνου, γεγονός που πιθανόν να συντελεί στη μείωση αντίστοιχα των αρθρογράφων και ελαττώνει την εμπιστοσύνη του κοινού προς τον Τύπο. Το εύρημα αυτό ισχυροποιείται εξάλλου και από την τελευταία θέση που έχουν τα προσωπικά άρθρα, που προβάλλουν απόψεις συγκεκριμένων προσωπικοτήτων. Το ποσοστό αυτό είναι ασφαλώς ανησυχητικό, αν λάβει κανείς υπόψη του ότι τα περισσότερα άρθρα γράφονται από πρόσωπα που δεν έχουν σχέση με την εκπαίδευση.

- *Η γλώσσα όλων των εφημερίδων, οι λέξεις και οι φράσεις-κλειδιά που χρησιμοποιούν είναι παρόμοια ή σχεδόν ίδια. Ο Τύπος, προκειμένου να προσελκύσει περισσότερους αναγνώστες (να αυξήσει την κυκλοφορία και κατ' επέκταση τη μεγιστοποίηση του κέρδους), επιδιώκει τον εντυπωσιασμό με διάφορους τρόπους.*

Και στις δύο χρονικές περιόδους της έρευνας υπερτερούν τα δημοσιεύματα εκείνα που παρουσιάζουν και σχολιάζουν την τρέχουσα επικαιρότητα με αξιολογικά φορτισμένη επιχειρηματολογία (επεισοδιακά). Το μεγαλύτερο τμήμα της ειδησεογραφίας προσλαμβάνει χαρακτήρα δραματοποιητικό, με άρθρα συναισθηματικά φορτισμένα, σχετικά με γεγονότα υπερβολικά τονισμένα με αρνητικούς χαρακτηρισμούς. Είναι εύρημα που συμφωνεί με ανάλογες προσεγγίσεις (White, 1981· Sullerot, 1996· Warburton and Saunders, 1996).

Οι περισσότερες εκφράσεις τόσο στον συμπολιτευόμενο όσο και στον αντιπολιτευόμενο Τύπο είναι ιδιαίτερα οξείς και με τόνο καθαρά επικριτικό ή επιθετικό. Χαρακτηριστικά πολύ συχνά διαβάζουμε: προβλήματα, χάος, πτυχία ανεργίας, θολά οράματα, παίζει με τα νεύρα, νέο πείραμα, πλήρης σύγχυση, παιδαγωγός δεσμοφύλακας, ελλιπής κατάρτιση, ελλιπής επιμόρφωση κ.ά. Χρησιμοποιούνται λέξεις και φράσεις ιδιαίτερης οξύτητας, με σκοπό να τονιστεί ως ανάγκη η εκπαιδευτική αλλαγή, η ανανέωση ή και βαθιές τομές.

Η πολιτική γραμμή των εφημερίδων καθορίζει σε γενικές γραμμές τον τρόπο παρουσίασης των θεμάτων και τις οδηγεί στην προβολή και διόγκωσή τους ή αποσιώπησή τους, ανάλογα με το κόμμα το οποίο βρίσκεται στην εξουσία. Τελικά, η εκπαιδευτική πολιτική δεν ασκείται μόνο από την εκάστοτε κυβέρνηση, αλλά και από τα κόμματα ή και κάποιες ομάδες με τις οποίες συνδέεται στενά και ο ισχυρός ημερήσιος αθηναϊκός Τύπος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αρμενάκης Α., Θ. Γκοτσόπουλος, Ν. Δεμερτζής, Ρ. Παναγιωτοπούλου, Δ. Χαραλάμπης, 1996, «Ο Εθνικισμός στον ελληνικό Τύπο. Το μακεδονικό ζήτημα κατά την περίοδο Δεκεμβρίου 1991- Απριλίου 1993», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 89-90, σ. 188-231.
- Αχείμαστος Μ., Μ. Κομνηνού, 1998, «Η μορφολογία της ημερήσιας διάταξης των ειδήσεων: Τύπος και τηλεόραση στην Ελλάδα», στο Ρ. Παναγιωτοπούλου, Π. Ρηγοπούλου, κ.ά. (επιμ.), *Η κατασκευή της πραγματικότητας και τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης: Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα, Απρίλιος 1996*, Αλεξάνδρεια, σ. 403-417.
- Baker M., 1994, «Media coverage of Education», *British Journal of Educational Studies*, 42 (3), σ. 286-279.
- Bandura A., 1977, *Social Learning theory*, Englewood Cliffs, N. J, Prentice Hall.
- Βάμβουκας Μ., 1991, *Εισαγωγή στην ψυχοπαιδαγωγική έρευνα και μεθοδολογία*, Αθήνα, Γρηγόρης.
- Ciscell R. E., 1988, «Reasons for becoming a teacher: Media myths and faulty expectations», *Association of Teacher Educators*, σ. 33-37.
- Considine D., 1995, «Are we there yet? An update on the media literacy movement», *Educational Technology*, 35, σ. 32-43.
- Cunningham P., 1992, «Teacher's professional image and the press 1950-1990», *History of education*, 21(1), σ. 37-56.
- Descamps A., 1983, *L' image des enseignants dans le journal Le Monde*, Université de Paris V, Thèse de 3e cycle, Isambert - Jamati V (dir).
- Heren L., 1985, *The power of the press?*, London.

- Iyengar S., 1991, *Is anyone responsible? How television frames political issues*, Chicago & London, University of Chicago Press.
- Καμιαριανός Ι., 2002, *Εξουσία, ΜΜΕ και εκπαίδευση*, Αθήνα, Gutenberg.
- Κωνσταντίνου Χ., 1994, *Το σχολείο ως γραφειοκρατικός οργανισμός και ο ρόλος του εκπαιδευτικού σ' αυτόν*, Αθήνα, Σμυρνωτάκης.
- Maeroff G., 1998, *Imaging education: The Media and schools in America*, New York and London, Columbia University Teachers College.
- Μπουζάκης Σ., 2001, *Νεοελληνική εκπαίδευση 1821-1998*, Αθήνα, Gutenberg.
- Μυλωνάς Θ., 1998, «Η πολυπρισματική κοινωνική εικόνα του δασκάλου», *Virtual School, The sciences of education Online*, τόμος Α', τεύχ. 2, Αύγουστος, ανάκτηση από <http://www.virtualschool.gr>.
- Παναγιωτοπούλου Ρ., 1996, «Κατασκευή εθνοκεντρικών στερεοτύπων από τον Τύπο στο παράδειγμα του μακεδονικού ζητήματος», *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 89-90, σ. 232-274.
- Πυργιωτάκης Ι., 1999, *Εισαγωγή στην Παιδαγωγική Επιστήμη*, Αθήνα, Ελληνικά Γράμματα.
- Πυργιωτάκης Ι., Ν. Παπαδάκης, 2002, «Ερμηνευτική μέθοδος και τάξη του λόγου στην εκπαιδευτική πολιτική: Η περίπτωση του ημερήσιου Τύπου», στο Αθ. Παππάς, Αθ. Τσιπλητάρης κ.ά. (επίμ.), *Ελληνική Παιδαγωγική και εκπαιδευτική έρευνα: Πρακτικά του 2ου Πανελληνίου Συνεδρίου Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδος*, τόμος Β', Αθήνα, Ατραπός, σ. 73-99.
- Rhoades G., 1987, «Agenda-setting and the news: Implications for teacher education», *Action in teacher education*, 9 (2), σ. 39-42.
- Sullerot E., 1996, «Images des enseignants dans plus de 40 films des années 1942-1962», *Recherche et Formation*, 21, σ. 37-41.
- Swetnam L., 1992, «Media distortion of the teacher image», *The Clearing House*, 66 (1), σ. 30-32.
- Warburton T. and Saunders M., 1996, «Representing teachers' professional culture through cartoons», *British Journal of Educational Studies*, 44 (3), σ. 307-325.
- White R., 1981, «The Media and teachers' strikes: NSW 1981», *Australian Teacher's Federation*, Canberra, ERIC Clearinghouse on Mass Media Effects, ERIC Document Reproduction Service, No. ED249178.
- Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, 1995, *ΕΛΛΑΣ: Επισκόπηση του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος*, Έκθεση για τον ΟΟΣΑ, Αθήνα, ΟΕΔΒ.